

Magistrát mesta Košice
MUDr. Richard Raši, PhD., MPH
primátor mesta
Tr. SNP 48/A
040 11 Košice

V Budapešti, dňa 19.12.2012

Na vedomie:

Úrad verejného ochrancu práv, JUDr. Jana Dubovcová, verejný ochranca práv

VEC: Odstránenie obydľí v lokalite Nižné Kapustníky

Európske centrum pre práva Rómov (ERRC) by touto cestou chcelo vyjadriť znepokojenie nad nedávnym núteným vysťahovaním a odstránením obydľí v rómskej osade v Nižných Kapustníkoch (Košice), ktoré sa uskutočnili dňa 30. októbra 2012.¹ Správy z médií uvádzajú, že o strechu nad hlavou prišlo 156 ľudí (z toho 63 maloletých detí), následkom čoho sa stali bezdomovcami. Likvidácia osady má mať údajne právny základ v predpisoch práva životného prostredia a s predmetnými obydľami sa malo nakladať ako s komunálnym odpadom.²

Dňa 9. novembra 2012 zaslalo ERRC na Magistrát mesta Košice oficiálnu Žiadosť o poskytnutie informácií ohľadom skutočností o predmetnom vysťahovaní. Vo svojej odpovedi Mesto Košice uviedlo, že vysťahovanie bolo vykonané za účelom ochrany života a zdravia obyvateľov žijúcich na mieste alebo v blízkosti nezákonných skládok odpadu.³ Odpoveď však neobsahovala žiadne konkrétne právne predpisy, ktoré mali slúžiť ako právny základ pre postup Mesta Košice. Vo svojej odpovedi sa mesto zmožilo len na konštatovanie, že odstránenie nebezpečných a iných odpadov sa uskutočnilo v súlade s platnou legislatívou. V reakcii na otázku ERRC, čo sa stalo s vysťahovanými osobami, mesto odpovedalo, že Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny podniklo okamžité kroky na zabezpečenie riadnej starostlivosti o deti z osady v Nižných Kapustníkoch. Mesto Košice ďalej vyhlásilo, že likvidácia obydľí sa neuskutočnila na základe príslušnosti k etnickej, rasovej alebo náboženskej skupine.

ERRC by týmto chcelo opätovne vyjadriť svoje najhlbšie obavy, že postup Mesta Košice nebol v súlade s vnútroštátnym ani medzinárodným právom. Mesto neposkytlo ERRC žiadne informácie o príslušných právnych predpisoch, ktorá slúžili ako právny základ pre vysťahovanie ľudí a zbúranie osady. Avšak, dostupné informácie naznačujú, že rómska osada v Nižných

¹ Miroslav Sambor, "Košice zlikvidovali nelegálnu osadu pri teplárni", Košický korzár, 30. október 2012, <http://kosice.korzar.sme.sk/c/6587108/kosice-zlikvidovali-nelegalnu-osadu-pri-teplarni.html>

² Jaroslav Vrábel, "Košice chcú „rozbiť“ osady", Košický korzár, 17. február 2012, <http://kosice.korzar.sme.sk/c/6263077/kosice-chcu-rozbit-osady.html>

³ List z Kancelárie primátora Mesta Košice zo dňa 28. novembra 2012

Kapustníkoch bola považovaná za nezákonnú skládku odpadu, jednotlivé obydlia nachádzajúce sa v nej za odpad, a že právo životného prostredia, najmä zákona o odpadoch (zákon č. 223/2001 Z.z. v platnom znení) poslúžili ako dôvod na vystaňovanie a odstránenie obydlií.

V zmysle platného Stavebného zákona (zákon č. 50/1976 Zb. v platnom znení), stavbou sa rozumie: „stavebná konštrukcia postavená stavebnými prácami zo stavebných výrobkov, ktorá je pevne spojená so zemou alebo ktorej osadenie vyžaduje úpravu podkladu.“ Ak stavebná konštrukcia spĺňa kritériá stanovené zákonom, stáva sa stavbou a ako taká spadá do pôsobnosti stavebného zákona. Stavby môžu byť odstránené iba prostredníctvom procesu, ktorý je v súlade so stavebným zákonom – konanie o odstránení stavby, a to aj v prípade ak sa jedná o stavby bez stavebného povolenia. Mesto Košice doposiaľ nepredložilo žiadne dôkazy na preukázanie, že odstránené obydlia nespĺňali kritériá stanovené zákonom pre stavby, a že Stavebný zákon nebol v tomto prípade aplikovateľný.

Aj v prípade, ak by obydlia, ktoré sa nachádzali v osade v Nižných Kapustníkoch nespĺňali kritériá, aby boli považované za stavby v zmysle Stavebného zákona, stále požívajú právnu ochranu, keďže slúžili ako domovy pre ľudí tam žijúcich. Právo na ochranu obydlií je jedným zo základných práv chránených Ústavou Slovenskej republiky (zákon č. 460/1992 Zb. v platnom znení) a rôznych medzinárodných zmlúv o ľudských právach a základných slobodách, ktorých ustanovenia sú záväzné pre Slovenskú republiku ako aj pre orgány verejnej správy.

Povinnosť štátu zdržať sa a chrániť pred násilným vystaňovaním osôb z obydlií a z pozemkov vychádza z množstva medzinárodných zmlúv, vrátane Všeobecnej deklarácie ľudských práv, Medzinárodného paktu o hospodárskych, sociálnych a kultúrnych právach (čl. 11 (1)), Európskeho dohovoru o ľudských právach a základných slobodách (čl. 8), ako aj z Dohovoru o ochrane práv dieťaťa (čl. 16 a 27 (3)). Skutočnosť, že obyvatelia dotknutých bytových domov sú Rómovia znamená, že v tomto prípade je aplikovateľný takisto čl. 14 Európskeho dohovoru o ľudských právach a základných slobodách a čl. 5 (e) Medzinárodného dohovoru o odstránení všetkých foriem rasovej diskriminácie. Podľa čl. 7 (5) Ústavy Slovenskej republiky (zákon č. 460/1992 Zb. v platnom znení), medzinárodné zmluvy riadne ratifikované Slovenskou republikou majú prednosť pred vnútroštátnym právom.⁴ Príslušné orgány sú povinné zabezpečiť, aby akékoľvek úkony smerujúce k odstráneniu obydlií nemali za následok porušovanie ľudských práv a základných slobôd.

Medzinárodné zmluvy upravujúce základné ľudské práva a slobody vyžadujú, aby orgány verejnej správy zabezpečili, aby nútené vystaňovania nevedli k porušovaniu ľudských práv. Všeobecný komentár č. 7 Výboru OSN pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva vyžaduje pre legalitu každého vystaňovania, aby bolo vykonané s nasledovnými procesnými prostriedkami ochrany dotknutých osôb: *"konzultácie s dotknutými stranami; primerané a riadne upovedomenie všetkých dotknutých osôb pred plánovaným dátumom vystaňovania; zákaz vystaňovania v obzvlášť zlom počasí alebo v noci, ibaže príslušné osoby sami prejavia súhlas s vystaňovaním; vystaňovanie by nemalo viesť k bezdomovectvu dotknutých osôb ani k vzniku situácie, kedy by dané osoby ostali vystavené porušovaniu ich ľudských práv. V prípadoch, kedy dotknuté osoby nie sú sami schopné zabezpečiť si primerané náhradné bývanie, presťahovať sa alebo zabezpečiť si vhodný pozemok, je zmluvná strana povinná prijať všetky príslušné opatrenia, do maximálnej výšky disponibilných zdrojov, aby uvedené zabezpečila."*⁵ Požiadavka nevykonávať nútené vystaňovanie za zlého počasia je obzvlášť dôležitá v

⁴ čl. 7(5) Ústavy Slovenskej republiky

⁵ Všeobecný komentár č. 7 Výboru OSN pre hospodárske, sociálne a kultúrne práva, <http://www.unhchr.ch/tbs/doc.nsf/0/959f71e476284596802564c3005d8d50?Opendocument>.

súčasnom období roka. Ľudia z Nižných Kapustníkov boli vysťahovaní koncom jesene, kedy nočné teploty klesli pod nula stupňov.⁶ Okrem iného aj v dôsledku tejto skutočnosti považujeme vysťahovanie, ktoré sa uskutočnilo v osade v Nižných Kapustníkoch za postup, ktorý je v priamom rozpore s vyššie citovaným Všeobecným komentárom č. 7.

ERRC je takisto znepokojené pokiaľ ide o ďalší osud vysťahovaných osôb. Mesto Košice uviedlo⁷, že všetci okrem štyroch ľudí mali kam ísť, a že pre tieto štyri osoby bola zabezpečená ubytovňa v obci Bernatovce. Ako však naznačujú správy z médií, ľudia zo zbúranej osady sa zrejme stali bezdomovcami. Mesto Košice poslalo vysťahovaných ľudí do miest ich údajného trvalého pobytu autobusom.⁸ Takto bola skupina 17 ľudí prevezená do obce Rakúsy, kde však nemohli zostať, keďže nemali registrovaný trvalý pobyt v obci a nemali tam ani príbuzných. Tieto osoby sa usídlili v opustenom dome v centre obce bez akéhokoľvek základného vybavenia. Následne bolo starostom Rakús nariadené, aby vypratali priestory domu a vrátili sa do Košíc.⁹ ERRC nemá žiadne informácie o ich súčasnom pobyte, resp. o tom, čo sa stalo s ostatnými obyvateľmi z vysťahovanej osady.

Toto posledné vysťahovanie obyvateľov osady v Nižných Kapustníkoch sa zdá byť ďalším v poradí zameraným výlučne na osoby rómskeho pôvodu, resp. na rómske osady. Napríklad v máji 2011, Mesto Košice dalo zbúrať rómsku osadu v lokalite Demeter. Približne 80 ľudí prišlo o svoje domovy.¹⁰ Vysťahovanie a odstránenie obydľí v lokalite Demeter malo, podobne ako v obci Nižné Kapustníky, základ v práve životného prostredia a miestna osada bola považovaná za ilegálnu skládku odpadu.¹¹ V októbri 2012 bolo asi 300 Rómov vysťahovaných v dôsledku odstránenia bytového domu v segregovanej mestskej časti Luník IX¹², pričom následne boli ohlásené ďalšie demolačné práce.¹³

Vzhľadom na všetky vyššie uvedené skutočnosti ERRC žiada Mesto Košice, aby urýchlene konalo a predovšetkým, aby:

- urýchlene riešilo vzniknutú situáciu osôb vysťahovaných z obce Nižné Kapustníky a zabezpečilo trvalo udržateľné, vhodné a integrované bývanie pre predmetnú rómsku komunitu v spolupráci s ňou;
- bližšie objasnilo právny a skutkový základ pre vysťahovanie a odstránenie obydľí v osade Nižných Kapustníkoch;

⁶ SHMU, SHMÚ: "Dnes bude chladno, popoludní menej oblačnosti", 30. október 2012, <http://www.aktuality.sk/clanok/216818/shmu-predpoved-pocasia-na-dnes/>

⁷ Supra, odkaz č. 3

⁸ Adéla Gálová, "Starosta Rakús: v prípade košických Romů se měří dvojím metrem", romea.cz, 27. novembra 2012 <http://www.romea.cz/cz/zpravodajstvi/zahranicni/starosta-rakus-v-pripadu-kosickyh-romu-se-meri-dvojim-metrem>.

⁹ Marek Nemeč, "Košice poslali osadníkov do Rakús, obec ich vrátila", Popradský korzár, 26. novembra 2012, <http://poprad.korzar.sme.sk/c/6616027/kosice-poslali-osadnikov-do-rakus-obec-ich-vratila.html>

¹⁰ Jozef Kačmár, "AUTENTICKÉ VIDEO: Buldozéry zrovnali so zemou celú rómsku osadu", Noviny.sk, <http://udalosti.noviny.sk/z-domova/16-05-2011/prva-sprava-do-romskej-osady-vrhli-tazkoodenci.html>

¹¹ www.spravy.pravda.sk, "Rómsku osadu dal Hagyarí zrúcať pod rúškom tmy, 25. októbra 2012, http://spravy.pravda.sk/romsku-osadu-dal-hagyari-zrucat-pod-ruskom-tmy-fl4-/sk_domace.asp?c=A121025_110213_sk_domace_p77#ixzz2FUQ40Bus.

¹² SITA, "Video: Na Luníku IX zbúrali panelák, ďalšie budú chatrče", 8. októbra 2012, <http://www.webnoviny.sk/slovensko/video-na-luniku-ix-zburali-panelak/554297-clanok.html>; topky.sk, "Na Luníku IX. prišlo o domov 300 Rómov: Búraníu bagrom sa prizerali aj malé deti!", 8. októbra 2012, <http://www.topky.sk/cl/10/1326978/Na-Luniku-IX--prislo-o-domov-300-Romov--Buraniu-bagrom-sa-prizerali-aj-male-deti->.

¹³ www.cas.sk, "Na Luníku IX zbúrajú ďalší dom: Vysťahovať sa musí 20 rodín!", 10. novembra 2012, <http://www.cas.sk/clanok/236161/na-luniku-ix-zburaju-dalsi-dom-vystahovat-sa-musi-20-rodin.html>.

- poskytlo informácie o krokoch, ktoré boli/sú/budú podniknuté s cieľom zabezpečiť náhradné bývanie pre vystahované rodiny;
- zastavilo všetky ďalšie nútené vystahovania Rómov, ktoré nie sú v súlade s ľudskými právami garantovanými medzinárodnými zmluvami, ktorými je Slovenská republika viazaná.

S pozdravom,

Dezideriu Gergely
výkonný riaditeľ

CC:
European Commissioner for Justice, Fundamental Rights and Citizenship, Viviane Reding
Council of Europe Commissioner for Human Rights, Nils Muiznieks
OSCE/ODIHR Senior Advisor on Roma and Sinti Issues, Andrzej Mirga
Council of Europe, CAHROM Secretariat, Michael Guet
Council of Europe, Head of the Roma Support Team, Sixto Molina
MEP, Monika Flisikova Benova